Szószék – Úrasztala – Szertartások

SZÁSZ FERENC

CSAK NEHOGY ÜRÜGY LEGYEN...

„Mert ti, testvéreim, szabadságra vagytok elhíva; csak a szabadság nehogy ürügy legyen a testnek, hanem szeretetben szolgáljatok egymásnak. Mert az egész törvény ebben az egy igében teljesedik be: „Szeresd felebarátodat, mint magadat." Ha pedig egymást marjátok és faljátok, vigyázzatok: el ne emésszétek egymást!" (Gal 5,13–15)

Számomra az 1848/49-es forradalom és szabadságharc lassan olyan lesz, mint gyermekkorom kétrészes amerikai filmjei: egy történelmi emlékképsor, forradalom és szabadságharc, a maga hőseivel, akik végül a diadalmas kezdet után elbuknak. Kiszédelegve a vetítőteremből egy-egy kép még tovább él bennem egy darabig, azután a józan valóság visszatérít a mindennapi gondokhoz és teendőkhöz, s marad a katartikus élmény és valamilyen keserű utánérzés is, hogy csak szemlélő és nem résztvevő lehettem.

A szabadságról másképpen is megtanultam az utóbbi időkben sokkal szkeptikusabban vélekedni, mint „lázas" ifjúkoromban.

Mikor e beszédre készültem, előttem volt Horváth Andor egyetemi tanár, esszéíró és irodalomtörténész egy rövid jegyzete, amely ezt az érzést tovább erősítette bennem. Horváth Andor Széchenyi István naplójából idéz, sokatmondóan és még többet sejtetően. Három évvel a forradalom kitörése előtt, 1845 novemberében Széchenyi a későbbi kegyetlenségéről hírhedt, de államférfinak „nem akárki" Metternich szavait jegyzi be naplójába: „Három stációja van a forradalomnak. Elsőt könnyű gyógyítani, a harmadikat még nem lehet. Magyarországra nézve a másodikban vagyunk".

A következő bejegyzés 1848. március 13-án így hangzik: „Bécsben megkezdődött – s nem lehet kiszámítani, most mi történik." Másnap: „Metternich hercegnek le kellett mondania. Diákok tartják birtokukban a várost."

Március 15-én, amikor a forradalmi lelkesedés Budapesten tetőzik, amikor a márciusi ifjak örökre beírják nevüket a magyar történelem lapjaira, Széchenyi ezt

jegyzi naplójába: „Ma látom, Magyarország tökéletes felbomlása felé halad. Az egész úgy tűnik fel előttem, mint valami rossz álom! Ó, szent Nemezis! [...] Mit lehet tenni? B(atthyányi) Lajost és K(ossuth)-ot – kell támogatni! Hallgatnia kell minden gyűlölségnek, ellenszenvnek, minden becsvágynak. Nem fogom tévútra vinni őket. Hogy szolgálni-e? Ez az egészségemtől függ."

Végül két hét múlva, március 29-én születik ez a bejegyzés: „Az imént jövök a minisztertanácsról. Minden reményem szertefoszlott. Ha Isten nem segít, úgy az 1789/90-es francia forradalom ahhoz képest, ami nálunk ki fog fejleni, ártatlan vígjátéknak, bohózatnak fog feltűnni."

Március végén Széchenyi úgy látta, hogy a magyar forradalmat már nem lehet gyógyítani – állapítja meg Horváth Andor, s maradunk az örök dilemmával: megérte-e? Kinek volt igaza: Kossuthnak-e vagy Széchenyinek?

Úgy érzem, ezt a kérdést egyhamar nem fogjuk tudni megválaszolni, nem is reménykedem benne, de mivel kísértetiesen aktuális a kicsengése, a Biblia felé fordulok, hogy a Szentírásban találjak néhány gondolatot, támpontot arra nézve, mi is a szabadság, hogyan kell küzdenünk érte és élnünk vele, nehogy ürüggyé üresedjék szent tartalma és megkeseredjék szánkban öröme.

Hiszem, hogy a teremtett világban az abszolút szabadság egyedül Istenben van és létezik, Ő mint a szabadság örök kútfeje és forrása ezért megkerülhetetlen a függő lény, a teremtmény, az ember számára. Ha emlékeztek a szőlőmunkások példázatára Máté evangéliumából, akkor azt a kicsinyességet sem felejtettétek el, amellyel a napi munka után a különböző időpontokban felfogadott, nem egyformán fáradozó napszámosok igazságtalannak tartják a gazdát, vagyis Istent, aki egyformán, egyenlően fizeti meg munkájukat. Ők a méltányosság csorbulását látják a gazda cselekedetében, s bár nem tartozna semmiféle magyarázattal, a „gazda" mégis felfedi az isteni igazságosság és jóság és az emberi gondolkodás közti különbséget: „Vedd, ami a tied és menj el, én pedig az utolsónak is annyit akarok adni, mint neked. Hát nem szabad-e nekem azt tennem a javaimmal, amit akarok? Vagy a te szemed azért gonosz, mert én jó vagyok?" (Mt 20,14–15)

Bevallom, engem e példázat vezetett el annak megértéséhez, amit a Káté így fogalmaz meg Isten mindenhatóságának kapcsán: „Azon, hogy Isten mindenható, azt értjük, hogy Isten mindent megtehet, amit akar, de a törvényeivel ellenkezőt nem cselekszik". Igen, Isten egyedül önmagától függ, s ami ebben még csodálatosabb, ebben is a lényegét mutatja meg: akkor is jó és szerető, gondoskodó Atya, amikor mi mást, kicsinyes emberiességet feltételezünk Róla és várnánk el Tőle! Isten maga a szabadság, s ezt Pál apostol is csodálatosan fogalmazza meg a korinthusiakhoz írt második levelében: „Az Úr pedig a Lélek, és ahol az Úr Lelke, ott a szabadság. Mi pedig, miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét, mindnyájan ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke által dicsőségről, dicsőségre" (3,17–18). Pál nyíltan a pünkösd utáni időről ír így, de úgy érzem, itt teljes összhangban van Jézussal.

Visszatérünk még Jézushoz és Pálhoz, de előbb tegyünk egy kis ószövetségi kitérőt!

Isten a szabadságát úgy osztotta meg az emberrel, hogy megadta neki a lehetőséget a választásra: eldöntheti, hogy Isten mellett, vele szövetségben kíván élni – vagy sem. Amit Mózes ötödik könyvében olvashatunk, a szabadságra is érvényes: „Tanúul hívom ma ellenetek az eget és a földet, hogy előtökbe adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd hát az életet, hogy élhess te és utódaid is!" (5Móz 30, 19).

Az emberi történelem nyilvánvalóan az anyagi javak, a hatalom, az uralkodás, az elnyomás és a szabadságért, szabadulásért vívott harc története is, az emberi szenvedésé és hősiességé, elbukásé és diadalé, de sohasem Isten nélküli ez a történet. „A gazdag uralkodik a szegényeken, és az adós szolgája a kölcsönadónak" – ma is érvényes ez a példabeszéd (22,7), és megszívlelendő az is, amit a Prédikátor mond: „Szerintem a király parancsát meg kell tartani, már csak az Istenre tett eskü miatt is" (8,2), de az Ószövetségen eszmeként és néha törvényességként is végighúzódik a mózesi humanizmus: „Minden hetedik esztendő végén el kell engedni az adósságot. [...]. Az idegentől követelheted, de amivel testvéred tartozik neked, azt engedd el. Ne legyen köztetek szegény, hiszen gazdagon megáld téged az Úr...". (5Móz 15,1.3–4a).

A szabadság nem teljes, a törvény megkötésekkel jár, de – állítja szintén a Prédikátor – „háború idején nem engednek szabadságra senkit..." (8,8b). És amikor idegen uralom képében a zsidó nép kiválasztott mivoltában kétszeresen szenved a rátörő gonosztól, az imádság a vigasztalás balzsamával gyógyítja a fájó szíveket: „Énekeljetek az Úrnak új éneket, mert csodákat tett! Szabadulást szerzett jobbja, az ő szent karja. Megmutatta szabadító erejét az Úr, a népek szeme előtt nyilvánvalóvá tette igazságát. Hűséggel és szeretettel gondolt Izráel házára, és látták a földön mindenütt Istenünk szabadítását." (Zsolt 98,1–3).

A zsidó nép néha fanatikusan harcolt a szabadságáért, s ebben a küzdelemben az a remény éltette, hogy a Messiás, Isten küldötte visszahozza a meggyötörteknek a régi szabadságot, békességet és dicsőséget. Prófétáinak száma egyenes arányban nőtt nyomorgattatásával: „Uramnak, az Úrnak lelke nyugszik rajtam, mert felkent engem az Úr. Elküldött, hogy örömhírt vigyek az alázatosaknak, bekötözzem a megtört szíveket, szabadulást hirdessek a foglyoknak, és szabadon bocsátást a megkötözötteknek" – hirdeti Ézsaiás próféta az Úr kegyelmének esztendejét. (Ézs 61,1)

Csodálatos dolog a történelem, illetve a történelemben Isten jelenléte és megnyilvánulása!

Néhány száz esztendőt előre ugorva a zsidó nép viszontagságos történelmében már Keresztelő János hirdeti az idők teljességének közelségét, a Messiás küszöbön álló megérkezését, az örök reményt, hogy „meglátja minden halandó az Isten szabadítását". (Lk 3,6)

És Jézus ott folytatja, ahol Ézsaiás abbahagyta: „Az Úr Lelke van énrajtam, mivel felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek a szegényeknek; azért küldött el, hogy a szabadulást hirdessem a foglyoknak, és a vakoknak szemük megnyílását; hogy szabadon bocsássam a megkínzottakat, és hirdessem az Úr kedves esztendejét." (Lk 4,18–19)

Jézus a szabadság elérését, a szabadulást Isten jobb megismerésében látta biztosítottnak: „megismeritek az igazságot, és az igazság megszabadít titeket." (Jn 8,32)

A történelem iróniája, hogy olyanoknak mondja ezt, akik nincsenek is tudatában annak, hogy rabságban élnek, és így értetlenkednek és szenvelegnek: „Ábrahám utódai vagyunk, és soha nem voltunk szolgái senkinek: hogyan mondhatod hát, hogy szabadokká lesztek?" (8,33). Jézus azonban tudja, amit tud: „Bizony, bizony, mondom néktek, hogy aki bűnt cselekszik, a bűn szolgája. A szolga pedig nem marad a házban örökre: a fiú marad ott örökre. Ha tehát a Fiú megszabadít titeket, valóban szabadok lesztek." (8,34–36)

Jézus tanítványai és hallgatói nem nagyon értik az evangéliumi szabadság belső, lelki, szellemi természetét, azt, hogy bár a politikai szabadság is bennefoglaltatik, sokkal több annál, perspektívája Isten országára mutat. Számon kérik, ürügyként emlegetik tehát szabadságjogaikat vagy sérelmeiket: „nem szabad együttélned testvéred feleségével" (Mk 6,18), „nekünk senkit sincs jogunk megölni" (Jn 18, 31), „követlek, Uram, de előbb engedd meg, hogy búcsút vegyek házam népétől" (Lk 9,61). A főpapok még Jézus halála után sem tagadják meg magukat: elkövetik a szörnyű bűnt, amelybe Júdást is magukkal rántják, aztán kicsinyes aggályoskodással őrzik a látszat-tisztaságukat: „nem szabad ezt a templom kincséhez tennünk, mert vérdíj" (Mt 27,6) – mondják, miután felszedik a Júdás által a templomban szétszórt harminc ezüstöt.

Lehet, hogy tévedek, de úgy érzem, mintha a következő párbeszédben, bár komoly dologról, adóról van szó, Jézus mintha „ugratná" Pétert, gúnyt űzve a törvényből: „»Mit gondolsz, Simon, a földi királyok kiktől szednek vámot vagy adót: fiaktól-e vagy az idegenektől?« Miután így felelt: »Az idegenektől«, Jézus ezt mondta neki. »Akkor tehát a fiak szabadok. De hogy ne botránkoztassuk meg őket...«" – és következik a gyomrában pénzt rejtő hal kifogásának „csodája" (Mt 17,25–27). Íme, milyen lényegtelen kérdés Jézus számára a templomadó, vagy az, hogy szabad-e a császárnak adót fizetni? (Lk 20,22). Amíg Péter talán azon elmélkedik, hogyan tékozolta el a kívánságot teljesítő „aranyhallal" való szerencsés találkozását, Jézus szilárdan tudja: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré" és – ami összehasonlíthatatlanul fontosabb – „az Istennek, ami az Istené." (Lk 20,24)

Jézus könnyedén lépte át azokat a csapdákat, amelyekkel ellenségei megpróbálták tőrbe csalni: ő nemcsak hirdette az evangéliumi szabadságot, meg is élte azt, minden külső körülmény ellenére. Mintha József Attilát hallanám, Jézus-

ra gondolva: „az én vezérem bensőmből vezérel..." Számunkra mind a mai napig Jézus a legnagyobb „hőse" a szabadságnak.

Hogyan tudták megélni tanítását és példáját első követői? Miben áll a keresztény szabadság, van-e, lehet-e mondanivalója *ma* számunkra? – tulajdonképpen ez volt az a kérdés, amelyre válaszolni szeretnék, s ehhez az apostoli iratokat lapozgatjuk tovább.

Pál apostol látszólag nem követi hűen Jézust. Csalódva olvassuk – az akkori, rabszolgatartó társadalomra gondolva – római levele 13. részének első verseit: „Minden lélek engedelmeskedjék a felettes hatalmaknak, mert nincs hatalom mástól, mint Istentől; ami hatalom pedig van, az az Istentől rendeltetett. Aki tehát ellene szegül a hatalomnak, az az Isten rendelkezésének áll ellen, akik pedig ellenállnak, azok ítéletet vonnak magukra." (Róm 13,1–2)

Ha csak ennyit mondott volna Pál, akkor a világtörténelem minden forradalma elmaradt volna, ma is a római császárt szolgálnánk s megkíméltük volna magunkat e megemlékezéstől is. „Szolgák! Félelemmel és rettegéssel engedelmeskedjetek földi uraitoknak, olyan tiszta szívvel, mint a Krisztusnak", és „Ti pedig, urak, ugyanígy bánjatok velük, hagyjátok a fenyegetést, mivel tudjátok, hogy él a mennyekben az Úr, aki nekik is, nektek is Uratok, és aki nem személyválogató" – hallhatnánk naponta a kegyes apostolt (Ef 6,5–9), arra gondolva, vajon miért mondta Jézus, hogy nem szolgálhatunk egyszerre két Urat? (Mt 6,24)

Mielőtt azonban azzal vádolnánk Pált, hogy őt, római polgárként, aki sokkal több szabadságjoggal rendelkezett, mint a megszállott ország gyermekei (Ap-Csel 22,28), és ezért olyan hajlamos a kompromisszumra, ne felejtsük el, hogy Pál csak végveszélyben hivatkozik arra, hogy amit mások drága pénzen vásárolnának meg, azt ő születésétől bírja. Pál valójában apostoli mivoltában vállalja és éli meg szabadságát, itt kanyarodik vissza Jézushoz: „Nem vagyok szabad? Nem láttam Jézust, a mi Urunkat? Nem az én munkám eredménye vagytok-e ti az Úrban?" – kérdezi az első korinthusi levél 9. részének első verseiben, s bár védekezik a vádaskodás ellen, egyáltalán nem üres szónokiasság fűti. Pál csak látszólag közömbös vagy konzervatív a szabadság kérdésében, amikor így ír: „Mindenki maradjon abban a hivatásban, amelyben elhívatott. Rabszolgaként hívattál el? Ne törődj vele. Ha viszont szabaddá lehetsz, inkább élj azzal. Mert az Úrban elhívott rabszolga az Úr felszabadítottja, hasonlóan a szabadként elhívott Krisztus rabszolgája. Áron vétettetek meg, ne legyetek emberek rabszolgái." (1Kor 7,20–23)

Pál mély meggyőződése, hogy a Jézus utáni világ gyökeresen más, mint az azt megelőző. Ő ezt Krisztus megváltói kereszthalálának tulajdonítja, mi Jézus szabadító munkájának. Ne legyünk szőrszálhasogatók: „Akik Krisztusban keresztelkedtetek meg, Krisztust öltöttétek magatokra. Krisztusban tehát nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban." (Gal 3,27–28) Íme, a „liberté, egalité, fraternité" hármas forradalmi jelszava Pál apostol felfogásában, igaz, nem Ész

istennő, hanem a Lélek által inspirálva! Mindez Jézuson alapszik, aki – Pál szerint – halálával legyőzte az ősellenséget, az ördögöt és „megszabadította azokat, akik a haláltól való félelem miatt egész életükben rabok voltak" (Zsid 2,15). Ha a szabadság kezdete a halálfélelemről való megfeledkezés a forradalmi tömeg első sorában, akkor Pál valóban „naponta a halál révén állott", és elhihetjük neki azt is, hogy így is érzett: „nekem a meghalás nyereség".

Pál félti ezt a frissen megszerzett, még új szabadságot: nem a külső ellenségtől, hanem az emberi gyarlóságtól és gyengeségtől. Timóteusnak írja, de nemcsak neki üzeni: „...nem a félelemnek lelkét adta nekünk az Isten, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét" (2Tim 1,7), és miközben a továbbiakban arra kéri Timóteust, hogy „ne szégyelld hát a mi Urunkról szóló bizonyságtételt, se engem, az ő foglyát, hanem szenvedj velem együtt az evangéliumért, Isten ereje által" (1,8), én azon csodálkozom, hogy Pál a „józanság lelkét" emlegeti az erő összefüggésében. Van józan forradalom? Valóban igaz az, hogy a forradalmárnak lángoló szívét jégcsap hidegségű racionalitással kell ötvöznie? Itt rejtőzne a forradalmak szükségszerű bukása – amikor hajlamosak arra, hogy felfalják önnön gyermekeiket?

Pál egy dologban mindenesetre kategorikus: „Krisztus szabadságra szabadított meg minket, álljatok meg tehát szilárdan, és ne engedjétek magatokat újra a szolgaság igájába fogni. [...] A Lélek vezet titeket, nem vagytok a törvény uralma alatt" (Gal 5,1.18).

A forradalom által felszínre hozott új elitről, vezetőkről pedig így ír Pál, amit ha a „forradalmi igazolványok" „haszonélvezőire" gondolunk, nem olvashatunk megdöbbenés nélkül: „Mózes törvényében meg van írva: »A nyomtató ökör száját ne kösd be«. Vajon az ökörről gondoskodik-e így az Isten? [...] mi nem éltünk ezzel a szabadsággal, hanem mindent elviselünk, hogy semmi akadályt ne gördítsünk a Krisztus evangéliuma elé" (1Kor 9,9.12).

Bocsássátok meg a rosszmájúskodást, de a parlamentek díszhelyére én nem a keresztet helyezném, hanem egy ökörfejet s alája odaírnám ezt a páli mondást. Valószínűleg jobban meggondolnák, új urakként, mit beszélnek, és mennyit lopnak, harácsolnak össze azok, akiknek kezébe mi adtuk át szabadságunkat, hogy azt javunkra kamatoztassák – nem pedig saját zsebükre!

Szabadság és szabadosság között a latin és a görög nyelv már Pál korában különbséget tesz: egy a *libertas*, *libertatis* és más a *licet*. A rómaiak mondogatták: *Quod licet Jovi, non licet bovi*, vagyis amit szabad Jupiternek, azt nem szabad az ökörnek. Pál csak ennyit mond: „mert bár én mindenkivel szemben szabad vagyok, magamat mégis mindenkinek szolgájává tettem..." (1Kor 9,19). Nyugodtan elmondhatjuk tehát Pálról, hogy ő a kereszténységnek egy időben volt bel- és külügyminisztere, szolgája, s mindkét tisztségében felelősséggel állta meg a helyét.

A szabadság ugyanis azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk embertársaink másságára és érzékenységére is, nem sértjük mások szabadságát. A zsidó- és po-

gánykeresztények is össze-összekülönböztek kisebb-nagyobb kérdéseken s Pálnak ilyenkor intenie kellett: „vigyázzatok, nehogy ez a szabadságotok valamiképpen megütközést váltson ki az erőtlenek között" (1Kor 8,9). Mennyire aktuális ez is, amikor az ún. szabadság botrányaitól hangos az életünk, s lassan-lassan már visszasírjuk az egyiptomi fogságtól kezdve a világ összes diktatúráját – a látszatrend kedvéért!

Pál azonban bizakodó. „Miután tehát megszabadultok a bűntől, az igazság szolgáivá lettetek" (Róm 6,18) – írja, s bízik abban, hogy „most azonban, miután a bűntől megszabadultatok, és az Isten szolgái lettetek, már ez meghozta nektek a gyümölcsét, a szent életet, amelynek vége az örök élet" (Róm 6,22).

A szabadságért életüket áldozók iránti kegyeletből itt be kellene fejeznem beszédemet, de nem tehetem. A szabadság ugyanis nem pillanatnyiság és elsősorban nem befejezettség, hanem élet és folyamatosság, „mert a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését. A teremtett világ ugyanis a hiábavalóságnak vettetett alá, nem önszántából, hanem az által, aki alávetette, mégpedig azzal a reménységgel, hogy a teremtett világ maga is meg fog szabadulni a romlandóság szolgaságából Isten gyermekeinek dicsőséges szabadságára" (Róm 8,19–21).

Ezzel az érzéssel szeretnék ünnepelni – és gondolom, ti is. Hogy mégsem tehetjük ezt felhőtlenül, ha arra gondolunk, ami a kortárs Magyarországon történik, és ami nálunk is felütötte a fejét? A megosztottságra, a gyűlöletbeszédre, a haszonélvezőkre és új áldozatokra, arra, hogy a szabadság és magyarság egyesek számára ma csak ürügy a szájhősködésre, arra, hogy egymást marják és tépik, elemésztve a vélt vagy valódi ellenséggel együtt a mi tiszta örömünket és reménységünket is?

A kérdést tudom csak feltenni mint *kórképet*. A választ, a megoldást nem tudom. Új forradalomra volna szükség, egy igazira, az eltérített helyett. Vagy csak arra, hogy egymást szeressük és szolgáljuk?

Az utóbbi bizonyára nehezebb. De azért ne csüggedjünk. Vasárnaponként ugyanazzal az áldással szoktalak elbocsátani, amellyel istenfiúságunkra és a bennünk rejlő lehetőségekre utalok, amikor arra buzdítalak, hogy „legyetek jó emberek, Testvéreim!"

Engedjétek meg, hogy e szent ünnepen végigmondjam az áldást: „Legyetek jó emberek, testvéreim, és az isteni Lélek mindenkor vezéretek!" Akiket pedig Isten lelke vezérel, azok Isten fiai. Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok, hogy ismét féljetek, hanem a fiúság Lelkét kaptátok, aki által azt kiáltjuk: „Abba, Atya!" Mert „maga a Lélek tesz bizonyságot a mi lelkünkkel együtt arról, hogy valóban Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekek, akkor örökösök is: örökösei Istennek és örököstársai Krisztusnak, ha vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk." (Róm 8,14.17) Ámen.

SZÁSZ FERENC

VAK VEZET VILÁGTALANT

„Ha pedig vak vezet világtalant, mind a ketten gödörbe esnek" (Mt 15,14b)

Azt hiszem, nincs is olyan ember, akit ne környékezne meg időnként korunk divatos betegsége, a depresszió. Akár orvoshoz fordulunk, akár nem, próbára tesz a lelki kimerülés, s ha nem ismerjük fel tüneteit, hiányérzetünket úgy próbáljuk meg feloldani, hogy még nagyobb bajt okozunk: függőkké, szenvedélybetegekké lehetünk.

Meg vagyok győződve arról, hogy rólam is tudjátok, mivel küszködöm időről időre, több-kevesebb sikerrel, még ha tapintatosan nem hozzátok is szóba ezt előttem. Éppen ezért lepett meg, amikor néhány héttel ezelőtt egy ismerősöm, akit barátomnak is nevezhetek, váratlanul felhívott és arra kért, sürgősen keressem fel és legyek segítségére, amennyiben lehet: hasonló problémái vannak.

„Vak vezet világtalant" – jutott eszembe, amikor másnap útra keltem, de ahogy célom felé igyekeztem, egyre világosabb lett bennem: miért ne? Ki érthetne meg bennünket és adhat biztatást, együttérzést, jó tanácsot, ha nem az, akiben bízunk és – főleg! – aki szintén „megkísértetett és megpróbáltatott"? Nem tudom, mennyire bíztam abban, hogy segíteni is tudok, de higgyétek el, megtisztelve éreztem magam e bizalom által, s ez eleve erőt adott; nemcsak az embertársam volt fontos számomra, hanem az is, hogy éppen *hozzám* fordult, barátjának tart és a segítségnyújtásra alkalmasnak talál.

Meglepő módon nem szorongtam – vagy nem túlságosan –, amikor beléptem hozzá. A „hogy vagy, hogy vagytok?" egyáltalán nem volt formális: azzal a természetességgel beszélgettünk, ahogyan csak azok tudnak, akik hasonló gondokkal küszködnek, egyazon hajóban eveznek, teljes őszinteséggel, feltárulkozással és bizalommal. Ismerősöm végül orvoshoz fordult, akihez családjával együtt mentünk el; hála Istennek, most jó úton halad, és nekem is erőt adott, hogy gyarlóságomon uralkodjam. Egy mondata világosan megmaradt bennem, amelyet az orvostól kijőve mondott: „Olyan jól megnyugodtam!" – s ennél több szóra már nem is volt szükség közöttünk.

A kérdés, amely most foglalkoztat, nem az, miért éppen hozzám fordult, hiszen ha nem lettünk volna közeli ismerősök, barátok, lelkészi mivoltom miatt ismeretlenül is megtehette volna ezt. A kérdésem az: lehetséges-e, hogy „vak vezessen világtalant", gyarló ember segítsen gyarló emberen. Hiszen Jézus nem így vélekedik, szerinte „ha vak vezet világtalant, mind a ketten gödörbe esnek".